УДК 37.036 – 053.67

КРЕАТИВНИЙ ЗМІСТ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ ЕСТЕТИЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Бутенко В.Г., член-кореспондент АПН України, д. пед. н., професор,
директор Українського науково-дослідного інституту естетичної освіти

Херсонський державний університет

Стаття присвячена аналізу креативного змісту сучасної теорії і практики естетичної освіти і виховання молоді. Визначено пріоритетні напрями удосконалення змісту естетичної підготовки учнівської та студентської молоді.

Ключові слова: естетична освіта, виховання молоді, естетична підготовка, школяри та студенти.

Бутенко В.Г. КРЕАТИВНОЕ СОДЕРЖАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ / Херсонский государственный университет, Украина.

Статья посвящена анализу креативного содержания современной теории и практики эстетического образования и воспитания учащейся и студенческой молодежи.

Ключевые слова: эстетическое образование, воспитание молодежи, эстетическая подготовка, школьники и студенты.

Butenko V.G. CREATIVE CONTENT OF MODERN THEORY AND AESTHETIC EDUCATION PRACTICE AND YOUTH UPBRINGING / Herson state university, Ukraine.

The article is devoted to creative contents of modern theory and aesthetic education practice and youth upbringing analysis.

Key words: aesthetic education, youth upbringing, aesthetic preparation, scholars and students.

Художньо-естетичні цінності являють собою об'єктивну реальність, яка знаходить своє відображення як у матеріальній, так і духовній сфері. Ідеться про надзвичайно важливий аспект естетичної активності людини, у результаті якої з'являються певні почуття, думки, уявлення, орієнтації, інтереси, потреби тощо. Усе це акумулюється на рівні естетичної свідомості людини, а згодом формалізується в результатах її художньо-естетичної діяльності. Теоретичний пошук дозволяє зазначити, що в організації художньо-естетичної освіти учнівської молоді важливо використовувати культурологічний підхід. Суть його виявляється в тому, що культура інтерпретується як основа становлення й гармонійного розвитку особистості. А це означає, що у виховному процесі повинні знайти необхідне поєднання найважливіші вияви культури суспільства й особистості, зокрема такі її аспекти, як моральні, правові, естетичні художні цінності. Дійсно, у вихованні не можна нехтувати або спрощувати духовну основу, тобто той змістовий потенціал, який може нести в собі, зокрема, художньо-естетична освіта.

Приклади з недалекого минулого в організації художньо-естетичної освіти учнівської молоді засвідчують, що мистецтво, художні твори, явища художнього життя часом інтерпретувалися досить спрощено, тобто під кутом суто морального, політичного або мистецького змісту. Це призводило до того, що мистецтво перетворювалося на звичайну і спрощену за своїм змістом і формою соціальну інформацію, позбавляючи, по суті, дітей та молодь можливості освоювати повноцінно естетичний потенціал дійсності і мистецтва. Виступаючи проти такої практики, В.О. Сухомлинський наголошував на необхідності впровадження культурологічного підходу в організації художньо-естетичної освіти учнівської молоді, який має суттєві переваги в

забезпеченні повноцінного естетико-виховного впливу на особистість та її поведінку. Враховуючи сучасні тенденції розвитку педагогічної науки і практики проаналізуємо та визначимо пріоритетні напрями вдосконалення змісту естетичної освіти молоді.

На основі проведеного аналізу можемо зазначити, що суспільно-історична практика орієнтується на культуру, тобто те середовище, у якому може повноцінно існувати, розвиватися і творити людина. Саме тому актуального змісту в усі історичні часи набувають питання культурного розвитку та організації культуротворчої діяльності людини [1].

Культуротворчий пошук суспільства охоплює такі галузі, як політика, мораль, наука, мистецтво, релігія, їх об'єднує генералізуюча ідея служіння людині, розвитку її фізичних, психічних, духовних і творчих сил. Проте кожна із зазначених галузей культуротворчого процесу має певну специфіку, яка торкається як змісту, так і функцій. Зокрема, політика є способом утвердження і досягнення ціннісно орієнтованих суспільних програм культуротворчості. Мораль покликана забезпечити відповідність поведінки окремої людини вимогам суспільного культуротворчого середовища. Наука створює необхідні умови для здійснення людиною цілеспрямованих кроків активного освоєння навколишньої дійсності.

Мають певні особливості й інші форми і напрями культуротворчого процесу. Якщо право закріплює на законодавчому рівні правові норми суспільних відносин, то релігія дозволяє людині сприймати себе у залежності від теологічного світогляду, відчути відповідальність за свої почуття, думки, дії.

Мистецтво є галуззю культуротворчого процесу, у якій суспільство знаходить своєрідні способи розвитку і втілення духовності людини, її емоційного та інтелектуального стану. Ця галузь суспільної практики заслуговує особливої уваги внаслідок того, що виконує важливі функції утвердження людського в людині, формує ціннісне ставлення сучасника до навколишньої дійсності, розвиває оригінальні форми передачі наступним поколінням духовних надбань минулого [2].

Безперечно, мистецтво акумулює в собі значний досвід пізнання й освоєння дійсності за законами краси. Це ті закони, що дозволяють людині діяти не лише правильно, але й красиво, виразно, витончено. Закони краси важко пояснити словами, формулами, проте їх можна передати за допомогою відчуття, співпереживання творчого стану людини, художніх образів та мистецьких рішень. Звідси виникає необхідність послідовної підготовки людини до взаємодії зі світом мистецтва, сприймання і освоєння творів художньої культури.

Наявність мистецтва в культуротворчому процесі суспільства передбачає обґрунтування основних принципів і підходів до його використання в системі освіти. В Україні це питання набуває відчутної гостроти у зв'язку з тим, що громадська думка високо оцінює роль мистецтва, усвідомлює його функціональну значущість у культуротворчому процесі. Потрібні чітко визначені принципи і підходи до організації процесу передачі учнівській молоді необхідного мистецького досвіду.

Ефективне вирішення цього питання стає можливим за умови обґрунтування методологічних аспектів, визначення теоретичних основ, що характеризують художню освіту. На прикладі суспільно-історичного досвіду розвитку культури бачимо, що існує декілька методологічних підходів, що дозволяють певним чином інтерпретувати сутність зазначеної проблеми.

Культурологічний підхід до організації естетичної освіти і виховання молоді є якісно новим рівнем осмислення і вирішення зазначеної проблеми. Основу цього підходу визначає культурологічна ідея, яка орієнтує осмислення будь-якого явища дійсності у тісному взаємозв'язку об'єктивного і суб'єктивного, соціального й особистісного,

минулого й майбутнього, художнього й естетичного. Це особливий за своїм змістом спосіб розв'язання вказаної проблеми. Він характеризується системним характером і вимагає відповідної уваги у сфері мистецького життя.

Усвідомлення цього методологічного підходу відбувається на етапах соціально-історичного розвитку суспільства, коли людина намагається вирішувати проблеми життєдіяльності в тісному зв'язку з культурологічною ситуацією. Це означає, що її свідомість не обмежується бажанням пізнати світ, виявити своє ставлення до дійсності. Вона прагне гармонізувати існуючі компоненти свого ставлення і тим самим стверджувати систему естетичних цінностей. Ця ідея спрямована на ствердження потенціалу дійсності і людини, розвиток і зміцнення об'єктивних передумов суспільного і особистого життя.

Значущість культурологічного підходу виявляється в усіх сферах суспільних відносин. Особливо виразною є його функція в мистецькій діяльності, коли перед художником, письменником, композитором постає завдання не лише передати своє особисте ставлення до явищ дійсності, розкрити сутність суспільно-історичних процесів. Культурологічний підхід дозволяє митцю знаходити те, що він відчуває або сприймає в житті , і узгоджувати здобуте з більш широкою панорамою ціннісних відносин, враховувати при цьому здобутки минулого, можливі варіанти вирішення окремих соціальних і культурних питань. У результаті, художник виносить свою думку на матеріал інваріантного досвіду, стверджує її з врахуванням позицій і орієнтацій інших учасників культуротворчого процесу. При цьому важливо підкреслити, що на зміну монологічній формі приходить діалог культур, який охоплює різні аспекти суспільного життя.

Культурологія для багатьох митців є методологічною основою творчого процесу. У цьому можна переконатись на матеріалі різних видів мистецтв. Композитор, який орієнтується у своїй творчості на культурологічний метод, виявляє мислення, завдяки якому емоційно-чуттєве сприймання дійсності наповнюється глибоким змістом, набуває філософського характеру, узгоджується з його внутрішніми переконаннями. Майстер образотворчого мистецтва, сповідуючи культурологічний метод естетичного відображення дійсності, прагне вирішувати творчі завдання в контексті існуючих творчих традицій, властивих оточуючому культурному середовищу. Таким же чином діє хореограф, майстерно збираючи в єдине художньо-образне ціле виразні, характерні для певного культурного регіону засоби передачі естетичного досвіду, в основі якого є культурна традиція.

Своєрідність мислення митця, зорієнтованого на культурологію як метод функціонування художнього твору полягає в тому, що воно активно спирається на попередній естетичний досвід і при цьому не втрачає оригінальності особистісного естетичного освоєння дійсності. Завдяки культурологічному методу художня творчість більше тяжіє до узагальнення, зміцнення самоутворюючих проявів. Прикладом цього є тенденція мистецького життя, яка свідчить про інтеграцію різних видів і жанрів мистецтва, про взаємне збагачення і переплетіння основних напрямів і форм образно-чуттєвого освоєння дійсності за законами краси.

Культурологічний метод вирішення актуальних творчих проблем поступово знаходить своїх прихильників у системі художньо-естетичної освіти. У пошуках відправної основи розробки педагогічної концепції науковці намагаються поступово відійти від поширених раніше поглядів на освіту і виховання як засіб передачі певного досвіду і відкривають нові резерви освітньо-виховного впливу на основі залучення учнівської молоді до культуротворчої діяльності.

У закладах освіти України є цікавий досвід вирішення зазначеної проблеми шляхом активізації художньо-естетичної активності учнівської молоді засобами мистецтва,

стимулювання та організації творчої діяльності, спрямованої на естетизацію сфери побуту, праці тощо.

Використання естетичної думки при розробці теоретичних і методичних основ освітньо-виховного процесу в багатьох навчальних закладах є одним із перспективних напрямів педагогічного пошуку вчителів, методистів, учених. Його сутність полягає в тому, що навчання і виховання розглядається, як процес, у якому естетична ідея є домінуючою і визначальною. Школа радості і краси людських відносин – саме про це мріяв український педагог В.О. Сухомлинський, окреслюючи перспективні кроки розвитку національної школи. Критеріями діяльності такої школи мають бути прекрасне, досконале, виразне, цілісне, гармонійне. Ці критерії повинні стати відправними в оцінці всього, що відбувається в сучасній школі і що повинно здійснюватися в процесі спілкування учнів, їх навчання і виховання.

Для педагогів, які орієнтуються на цей напрям, визначення естетичної ідеї, як концептуальної основи освітньо-виховного процесу, означає, що усі складові компоненти шкільної практики мають бути узгоджені з естетичними показниками. Прикладом цього може бути вирішення проблеми гармонізації розвитку емоційно-чуттєвої та інтелектуально-понятійної сфери особистості. На жаль, є ще приклади того, коли шкільна практика традиційно віддає перевагу раціональним аспектам розвитку дітей, акумулюючи увагу на проблемі знань та їх засвоєння. Проте порушення гармонійності у розвитку дітей у зв'язку з недооцінкою емоційно-чуттєвого фактору негативно впливає на інтелектуальну активність учнів, які переважно сприймають навчальний матеріал, як репродуктивну норму, не виявляючи при цьому відповідних почуттів, співпереживань, відносин, які б змінювали духовно-культурний потенціал особистості. У результаті школа готує переважно носіїв певної інформації, які у своїй емоційно-чуттєвій основі залишаються недостатньо розвиненими, функціонально обмеженими. За критерієм гармонійного співвідношення емоційного і інтелектуального в навчальному процесі шкіл можна прослідкувати, чи вчителі все здійснюють так, щоб їхні навчальні заняття відповідали зазначеній концептуальній основі.

Педагогічні пошуки на підставі естетичних критеріїв спонукають педагогів до ефективних змін при плануванні та організації навчально-виховного процесу. Сьогодні існує ціла низка питань інформаційного, організаційного змісту, які важливо осмислити з урахуванням естетичних показників. У процесі розробки концептуальних параметрів діяльності шкіл заслуговують послідовного вивчення, зокрема, такі питання: школа як естетична категорія; естетичні цінності та їх використання в навчальній практиці; соціально-психологічні передумови функціонування естетичних знань; побудова навчально-виховного процесу за законами краси; естетичні закономірності навчального процесу; естетико-виховні функції школи; системоутворюючий характер естетичного пізнання; естетика школи та шляхи її розбудови.

Не менш значимим є напрям креативної діяльності педагогів, що пов'язаний з розкриттям естетичного змісту навчальних дисциплін та основних форм виховної роботи. Завдяки обґрунтуванню естетичного змісту навчально-виховного процесу відкривається широка перспектива оновлення всього того, що має засвоїти учень у школі.

Із метою осмислення і послідовного обґрунтування методичних аспектів навчально-виховної роботи з урахуванням естетичних вимог у школах виділяється тематика інноваційної діяльності педагога. Працюючи над удосконаленням педагогічної технології вчителі-дослідники прагнуть дати відповідь на такі питання, як: навчальний діалог у взаємодії вчителя і учнів на уроці; естетична спрямованість навчально-виховного процесу в школі; естетичні вимоги до навчальної праці вчителя і учнів; врахування вчителем естетичних закономірностей у навчальному процесі; шляхи

естетизації навчальних дій учителя і учнів; класифікація методів навчання і виховання на основі естетичних показників.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що педагогіка краси визначає майбутнє національної школи України. Прекрасне, піднесене, досконале, гармонійне та інші естетичні категорії засвідчують про те, що в навчально-виховному процесі багатьох шкіл домінує ідея, яка орієнтує працю вчителя і учнів на високі естетичні цінності. Самі по собі вони не приходять у школу, їх потрібно плекати, наполегливо розвивати і збагачувати. І в цьому суттєву допомогу може надати креативна діяльність вчителя, який прагне передати молоді досвід сприймання, оцінки і творення прекрасного в природі, побуті, науці, мистецтві і культурі. Формування естетичних цінностей особистості стає першоосновою навчально-виховного процесу, у якому відчутне місце покликана відігравати художньо-естетична освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхова О.В. Мистецтво як джерело формування художнього світогляду особистості // Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2005. – Вип. 10. – С. 22-30.
2. Бутенко В.Г. Художньо-естетична освіта серед завдань сучасної школи // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2006. – Вип. 10. – С. 14-17.
3. Покровщук Л.М. Комп'ютерні технології у творчому розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва. – Херсон, 2005. – 92 с.

УДК 371. 267 : 371. 136

ДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Бутенко Г.П., ст. викладач

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

У статті розкрита позитивна роль спілкування, що забезпечує зворотній зв'язок від вчителя до учнів, який допомагає стежити за ходом засвоєння компетентностей кожного учня з метою своєчасного внесення коректив.

Ключові слова: взаємодія, освітній простір, спілкування, учні.

Бутенко А.П. К ВОПРОСУ СУБЪЕКТ-СУБЪЕКТНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ / Горловский государственный педагогический институт иностранных языков, Украина.

В статье раскрывается роль общения учителя и учащихся, что обеспечивает обратную связь от учителя к учащимся, которая помогает проследить динамику усвоения компетентностей каждого учащегося с целью своевременного корректирования.

Ключевые слова: взаимодействие, образовательное пространство, общение, учащиеся.

Butenko H.P. THE QUESTION OF PERSON'S INTERACTIONS IN EDUCATIONAL SPHERE / Gorlovka state pedagogical institute of foreign languages, Ukraine.

The article is devoted to the role of communication between a teacher and pupils, that provides with the feed-bloke between them in order to retrace the mastering dynamics of every pupil's competencies with the aim of their timely correction.

Key words: interaction, educational sphere, communication, pupils.